

แนวทางการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์เพื่อสะท้อนภาพสันติสุขในพหุวัฒนธรรมผ่านประเพณีชิงเปรต วัดคูหาภิมุข (วัดหน้าถ้ำ) จังหวัดยะลา

Visual Arts Approaches to Reflect Multicultural Peace through The Ching-Pret Tradition at Wat Kuhapimuk, Yala

จิราวุฒิ ดั่งอินทร์* และ ภูวนาท รัตนรังสิกุล
Jiravut Doungi* and Phuwanart Rattanasikul

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดกรุงเทพฯ 10200
Culture-Based Design Arts, Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, Bangkok 10200

*To whom correspondence should be addressed. e-mail: jiravut.du@ssru.ac.th

Received: 12 January 2024, Revised: 20 February 2024, Accepted: 29 April 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาบทบาทของประเพณีชิงเปรต วัดคูหาภิมุข จังหวัดยะลา ในฐานะสื่อกลางทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภาพสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม ท่ามกลางพื้นที่ที่มักถูกนำเสนอในแง่ความขัดแย้งและความแตกต่างทางศาสนาและชาติพันธุ์ การศึกษาใช้วิธีการเชิงคุณภาพ โดยอาศัยเครื่องมือวิจัย ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์ ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากพิธีกรรมกิจกรรม และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณี เพื่อทำความเข้าใจการมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวคิดที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง พร้อมทั้งนำข้อมูล เพื่อวัตถุประสงค์ในการไปต่อยอดการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์รูปแบบศิลปะจัดวางด้วยแนวความคิดที่ได้จากข้อมูลทางการศึกษา

ผลการศึกษาเผยให้เห็นว่า ประเพณีชิงเปรตมิใช่เพียงพิธีกรรมทางพุทธศาสนา แต่ยังเป็นกิจกรรมร่วมที่หลอมรวมคนต่างศาสนาและเชื้อชาติให้มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม ทั้งในพิธีทำบุญ การแบ่งปันอาหาร การละเล่น และการแห่หมรับ ซึ่งสะท้อนถึงความเอื้อเฟื้อ ความกตัญญู และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นอกจากนี้ยังพบว่าสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น ปิ่นโตหรือขนมต่าง ๆ สามารถถ่ายทอดความหมายของการแบ่งปันและการเชื่อมความสัมพันธ์ในชุมชน

ข้อค้นพบสำคัญคือ ประเพณีชิงเปรตในชุมชนหน้าถ้ำเป็นพื้นที่แห่งการสมานฉันท์ ที่ไม่เพียงรักษาขนบธรรมเนียมท้องถิ่น แต่ยังสร้างกลไกสังคมในการลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคี งานวิจัยนี้จึงชี้ให้เห็นว่า ศิลปะและวัฒนธรรมสามารถเป็นพลังสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่พหุวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นต้นแบบสำหรับการศึกษาและประยุกต์ใช้ในงานวิจัยด้านวัฒนธรรมและศิลปกรรมในอนาคต

คำสำคัญ : ทัศนศิลป์, ชิงเปรต, พหุวัฒนธรรม, สันติสุข

Abstract

This study examines the role of the Ching Pret tradition at Wat Kuhapimuk, Yala, as a cultural medium reflecting peace in a multicultural society, amid a region often portrayed through conflict and religious-ethnic differences. Employing a qualitative approach, the research utilized observation, in-depth interviews, and symbolic analysis to gather data from rituals, activities, and symbols associated with the tradition. The aim was to understand community participation and the underlying concepts, while also applying the findings to creative visual art projects through installation art inspired by the research insights.

The findings reveal that Ching Pret is not merely a Buddhist ritual but a communal activity that brings together people of different religions and ethnicities equally—through merit-making ceremonies, food sharing, games, and parading of the “mub.” These practices reflect generosity, gratitude, and peaceful coexistence. Cultural symbols, such as stacked lunch boxes and traditional sweets, convey meanings of sharing and community bonding.

A key discovery is that Ching Pret in the cave-front community functions as a space for reconciliation, preserving local traditions while establishing social mechanisms that reduce conflict and foster unity. This study highlights how art and culture can serve as creative forces to enhance peace in multicultural settings and offers a model for future research and applications in cultural and fine arts studies.

Keywords: Visual Art, Ching Pret, Multicultural, Peace

บทนำ

บทความวิชาการนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความหมาย และพัฒนาการของประเพณี “สารทเดือนสิบ” หรือ “ชิงเปรต” จากการทบทวนวรรณกรรม คำว่า สารท มาจากภาษาบาลี แปลว่า ถูไปไม่ร่วง และตรงกับคำว่า ศาตท ในภาษาสันสกฤต เดิมเป็นประเพณีพราหมณ์ที่เรียกว่า เปตพลี หรือการทำบุญอุทิศแก่บรรพบุรุษ ซึ่งสืบต่อมาถึงสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเห็นคุณค่าจึงโปรดให้คงไว้ โดยกำหนดช่วงแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ซึ่งตรงกับช่วงเก็บเกี่ยวพืชผลแรกของปี ทำให้เกิดการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการเลี้ยงฉลองเช่นเดียวกับพิธีปงคัลของอินเดียได้ [1] สำหรับในประเทศไทยงานสารทเดือนสิบเป็นงานบุญเก่าแก่ในสังคมเกษตรกรรม พบหลักฐานตั้งแต่สมัยสุโขทัยเพื่ออุทิศบุญแก่บรรพบุรุษ และผู้ล่วงลับซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมด้านความกตัญญู การแบ่งปัน และการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยจะพบทั่วทุกภาคแต่เรียกต่างกัน เช่น ภาคกลาง “วันสารทไทย” ภาคเหนือ “ตั้งก๋วยสลาก” หรือ “สลากภัต” และภาคใต้ “วันชิงเปรต” ถึงแม้ชื่อจะมีความแตกต่างกันแต่จุดมุ่งหมายคือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลโดยเฉพาะภาคใต้ เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการจัดงานใหญ่ทุกปี มีขบวนแห่ “ยกหมรับ” ซึ่งเป็นเครื่องถวายพระสงฆ์ประกอบด้วยอาหารและสิ่งจำเป็น ตลอดจนขนมที่มีบทบาทเป็นสัญลักษณ์มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อศาสนา และวิถีชีวิตชุมชน เช่น 1) ขนมพอง เป็นสัญลักษณ์แทนเรือหรือแพสำหรับไว้ใช้เป็นพาหนะข้ามน้ำ เนื่องจากขนมพองทำมาจากข้าวทอดมีรูปร่างคล้ายแพและมีน้ำหนักเบา 2) ขนมรา ใช้แทนเสื้อผ้าหรือแพรพรรณเครื่องนุ่งห่มเพราะทำมาจากแป้งเส้นนำไปทอดให้ติดกันจนมีลักษณะคล้ายผ้าสามารถพับ ม้วน หรือแผ่เป็นผืนได้ 3) ขนมบ้า มีรูปทรงคล้ายลูกสบ้า (ในอดีตเป็นการละเล่นที่นิยมทางภาคใต้ของไทย) ไว้สำหรับให้เปรตใช้เล่นต้อนรับเทศกาลสงกรานต์ 4) ขนมเปียหรือขนมติ๋ม มีลักษณะทรงกลมและแบนคล้ายเหรียญ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเปีย หรือเงินตรา 5) ขนมกง ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องประดับเพราะมีรูปทรงคล้ายกำไล หรือแหวน เครื่องประดับต่าง ๆ หลังเสร็จพิธีชาวบ้านจะแย่งอาหารจาก “ร้านเปรต” เชื่อว่าเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว และสภาพแวดล้อม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประเพณีดังกล่าวนี้ยังเป็นพื้นที่สันติสุขแห่งการมีส่วนร่วมระหว่างผู้คนต่างศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะคนในสามจังหวัดชายแดนใต้ และจังหวัดอื่นใกล้เคียง [2] อันจะส่งผลต่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพสังคมไทยอีกหลายด้าน เช่น

- 1) ทางการศึกษาด้านวิชาการ ที่จะช่วยเพิ่มองค์ความรู้เรื่องศิลปวัฒนธรรม และการตีความเชิงสัญลักษณ์จากองค์ประกอบทางกายภาพต่าง ๆ ของประเพณีไทยที่พบเห็นได้ในสังคมพหุวัฒนธรรม
- 2) ทางความเข้าใจด้านสังคม จากการร่วมมือร่วมใจในการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนพหุวัฒนธรรมสามารถเป็นตัวอย่างที่สะท้อนถึงการสร้างความสามัคคี และสันติสุขให้กับอนาคตของสังคมไทยได้
- 3) ด้านการประยุกต์ใช้ที่จะสามารถนำไปต่อยอดในการสร้างสรรค์งานเชิงทัศนศิลป์ ด้วยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในรูปแบบร่วมสมัยเพื่อความเป็นสากลที่เหมาะสมกับบริบทเทคโนโลยีสมัยใหม่ และช่วยในการส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทยได้

ประเพณีชิงเปรตวัดคูหาภิมุขจังหวัดยะลา

ประเพณีชิงเปรตวัดคูหาภิมุขจังหวัดยะลา นั้นมีความคล้ายคลึงกับงานประเพณีชิงเปรตของจังหวัดนครศรีธรรมราชหรือภาคใต้จังหวัดอื่น ๆ ใกล้เคียงดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นถึงรูปแบบของพิธีกรรม และคติความเชื่อที่จัดให้มีขึ้นในช่วงของการทำบุญสารทเดือนสิบ หากแต่เพียงการเกิดของกิจกรรมประจำปีของวัดคูหาภิมุขนั้นเป็นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์กันภายในชุมชน จากคนในหลายเชื้อชาติศาสนาด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะเชื่อมความเข้าใจ และความสมัคสมานสามัคคี ด้วยกุศโลบายที่เกิดจากสัญลักษณ์ในองค์ประกอบของกิจกรรมงานทำบุญวันสารทเดือนสิบ หรือวันชิงเปรต

หากจะกล่าวถึงวัดคูหาภิมุข หรือวัดหน้าถ้ำ โดยที่คนในท้องถิ่นเรียกว่า วัดถ้ำ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของบ้านเปาะเล้ง มีเนื้อที่ประมาณ 52 ไร่ ห่างจากตัวเมืองยะลา 8 กิโลเมตร จากประวัติกล่าวว่าเมื่อประมาณ 200 ปี มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานร่วมตัวกันของชาวไทยพุทธที่มาจากจังหวัดอื่นใกล้เคียง เช่น ปัตตานี สงขลา จึงทำให้ชุมชนหน้าถ้ำมีชาวนับถือศาสนาพุทธถึงร้อยละ 70 และที่เหลือเป็นชาวนับถือศาสนาอิสลามและอื่น ๆ รวมกันเพียงร้อยละ 30 ของประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชน ชาวบ้านส่วนมากทำอาชีพเกษตรกรรม หางของป่า บางส่วนเป็นข้าราชการและค้าขาย [3] เนื่องจากสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปเป็นภูเขาหินปูนและเป็นเส้นทางผ่านของแม่น้ำปัตตานีมาแต่สมัยโบราณ อีกทั้งชุมชนหน้าถ้ำนั้นยังมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาวจังหวัดยะลาอีกด้วย

วัดคูหาภิมุข ตำบลหน้าถ้ำในอดีตเคยเป็นแหล่งชุมชนโบราณมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีว่าเคยเป็นชุมชนเมืองโบราณ และพบร่องรอยการสร้างศาสนสถาน โดยพบเทวรูปสำริด มีการสร้างกำแพงเมืองพบหลักฐานพระพิมพ์ดินดิบรูปแบบของสมัยทวารวดีศรีวิชัยอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-17 และมีถ้ำที่ชาวบ้านเรียกว่าถ้ำพระนอนนั้นภายในประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ (พระนอนสมัยศรีวิชัย) แต่เดิมพบว่าทำด้วยดินดิบ ซึ่งเชื่อว่าเคยเป็นรูปพระนารายณ์บรรทมศิลป์ เมื่อครั้งบริเวณชุมชนนี้เคยเป็นแหล่งชุมชนที่เคยนับถือศาสนาพราหมณ์ในอดีต และมีการสร้างองค์พระนอนครอบทับ ดังจะเห็นได้จากรูปแบบของพระนอนที่มีพญานาคทอดตัวยาวและแม่พังพานปรกอยู่เหนือเศียร พระกรขวาทอดออกไปข้างหน้าตามแบบอินเดียที่ปรากฏโดยทั่วไปนั้นพระกรมักหักกอดตั้งฉาก ส่วนพระหัตถ์ถ้อยรับพระเศียรไว้ นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า พระพุทธรูปองค์นี้

เป็นรูปหนึ่งของพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งพุทธลักษณะพิเศษต่างจากพระนอนองค์อื่น ๆ โดยทั่วไปและเป็นที่เคารพบูชาของชาวยะลาและชุมชนอื่นใกล้เคียงเสมอมาจนถึงปัจจุบัน [4]

ห่างจากถ้ำพระนอนไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ไม่กี่กิโลเมตรจะเป็นที่ตั้งของถ้ำศิลป์ เป็นถ้ำที่มีขนาดไม่ใหญ่มาก ปากถ้ำสูงจากพื้นประมาณ 25 เมตร ในปี พ.ศ.2501 ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี อาจารย์เขียน ยิ้มศิริ อาจารย์จำรัส เกียรติก้อง อาจารย์ชิน อยู่ดี และเจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่งได้รับทุนจากองค์การ ส.ป.อ. เพื่อลงทำการบันทึกสำรวจ พบว่าภายในมีภาพเขียนฝาผนังถ้ำที่มีความหลากหลายทางประวัติศาสตร์ทั้งรูปแบบเรื่องราว และยุคสมัยของการสร้างสรรค์ที่เปลี่ยนไปตามบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมชุมชนในอดีต โดยรูปวาดเหล่านั้นบางรูปมีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์มีการเล่าเรื่องราวกิจกรรมของคนสมัยก่อน เช่น การล่าสัตว์ด้วยการเป่าลูกดอกและการยิงธนู มีการค้นพบจารึกด้วยการขุดขีดผนังถ้ำที่มีลักษณะเหมือนตัวอักษรโรมัน ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคสมัยประวัติศาสตร์มีการรับเอาอิทธิพลพุทธศาสนาเข้ามาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-15 ถ้ำแห่งนี้ได้มีการปรับใช้เพื่อเป็นที่ประกอบศาสนกิจแบบพุทธนิกายมหายานของชาวบ้านระแวกนั้นเนื่องจากพบว่ามียูนิคอร์นเป็นรูปเรื่องราวในพุทธประวัติของพระพุทธเจ้าไปจนถึง รูปพิธีกรรมความเชื่อของชุมชน[5] และจากหลักฐานดังกล่าวมานั้น เนื่องจากทำเลที่ตั้งของชุมชนทางประวัติศาสตร์วัดถ้ำนี้ยังเป็นศูนย์กลางที่มีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่านจากฝั่งอำเภอไทยไปจนสู่ฝั่งอันดามันจึงอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นจุดรวมตัวทางวัฒนธรรมที่พัฒนาและเปลี่ยนแปลงตามการเวลามาช้านานทำให้เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาอารยธรรมในอดีตด้วยความหลากหลายจนกลืนกลายเป็นความพิเศษในรูปแบบของการอยู่ร่วมกันในชุมชนพหุวัฒนธรรมในปัจจุบัน

รูปที่ 1 รูปพระนอนสมัยศรีวิชัยที่ประดิษฐานอยู่ภายในถ้ำ
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

แต่ในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีในหน้าสื่อหลักที่มีแต่การรายงานถึงปัญหาของความขัดแย้งและความรุนแรงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนวัดหน้าถ้ำและชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตสามจังหวัดชายแดนใต้ สิ่งต่าง ๆ ที่นำเสนอมานั้นล้วนแล้วแต่เป็นความสูญเสียที่สร้างความสะเทือนใจให้แก่คนในชุมชนและคนในชาติที่ได้รับรู้และการรายงานข่าวมักจะทำให้เหตุผลของความรุนแรงนั้น ล้วนมาจากความขัดแย้งแตกต่างเรื่องเชื้อชาติและศาสนาอยู่เสมอ เนื่องจากประชากรโดยส่วนมากในจังหวัดยะลาและจังหวัดใกล้เคียงนั้นมีสัดส่วนของประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามมากกว่าศาสนาพุทธและศาสนาอื่น ๆ อีกทั้งยังมีประวัติศาสตร์ร่วมกับชาวมลายูมาแต่อดีต จนก่อให้เกิดเป็นภาพสะท้อนความรู้สึกในแง่ลบที่มีต่อคนในพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนใต้และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาความเจริญในด้านอื่น ๆ ของชุมชนและภาพลักษณ์ของความสงบสุขของคนในชาติไทยเสมอมา

แต่ด้วยลักษณะของความเป็นชุมชนที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมมาแต่โบราณ และความแตกต่างตรงที่สัดส่วนของประชากรที่นับถือศาสนาพุทธที่มีมากกว่าศาสนาอิสลามของชุมชนบ้านหน้าถ้ำนั้น จึงทำให้รูปแบบของความเป็นวิถีชีวิตและกิจกรรมทางศิลปะวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มาจากกิจกรรมทางศาสนาพุทธก็มักจะมาจากความร่วมมือร่วมใจกันของคนในชุมชนทุกเชื้อชาติและศาสนา จึงทำให้เกิดเป็นความพิเศษเฉพาะแตกต่างไปจากชุมชนอื่น ๆ โดยจะเห็นได้อย่างเด่นชัดจากประเพณีสารทเดือนสิบหรือประเพณีชิงเปรตของชาววัดหน้าถ้ำที่มีรูปแบบของกิจกรรมที่คล้ายคลึงกับรูปแบบทั่ว ๆ ในเรื่องวัตถุประสงค์ ในการทำบุญให้กับญาติที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเฉพาะที่ตกรกหรือการทำบุญให้กับวิญญาณที่ไม่มีญาติ จากลักษณะขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในงานสารทเดือนสิบหรืองานชิงเปรต ณ วัดคูหาภิมุข (วัดหน้าถ้ำจังหวัด ยะลา) ดังนี้

1. กิจกรรมทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ในตอนเช้าเพื่อเป็นการทำบุญอุทิศกุศลและเป็นการชำระจิตใจของตนเอง กิจกรรมนี้จะจัดให้มีเป็นวันแรกของเทศกาลชิงเปรตวัดหน้าถ้ำ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า วันรับเปรต ซึ่งจะเริ่มที่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 และเชื่อว่าเป็นวันแรกที่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว (เปรต) จะได้รับอนุญาตให้มาพบกับญาติบนโลกมนุษย์ ลูกหลานก็จะทำขนมต่าง ๆ ที่เป็นไปตามความเชื่อของเครื่องเส้นไหว้ในวันสารทเดือนสิบของทุกที่ในภาคใต้ เช่น ขนมต้ม ขนมรา ขนมเจาะหู ขนมกระยาสารท ขนมบ้าขนมเจาะหู บางครั้งอาจจะมีอาหารบางอย่างที่ลดหรือเพิ่มขึ้นอยู่กับความนิยมของคนในชุมชนและเพื่อความเหมาะสมของ

คนต่างวัฒนธรรมที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยจะแบ่งนำของไหว้ไปวางไว้บนร้านเปรต ซึ่งเป็นสถานที่ที่ทางวัดได้จัดแยกทำกิจกรรมบนลานกว้าง ๆ อยู่นอกเหนือจากเขตทำศาสนกิจของพระสงฆ์ตามแบบของศาสนาพุทธ มีการนำอาหารบางส่วนนำไปไหว้หน้าบวบัสสุกุล และเขียนชื่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับใส่ลงไปบนบัวหรือเจดีย์เล็ก ๆ สำหรับใส่กระดูกด้วยเพื่อเป็นทำบุญ

2. เมื่อเวลาเข้ามาสู่ช่วงสาย พระสงฆ์เริ่มทำการสวดมนต์และชาวบ้านก็จะมีการประเคนถวายภัตตาหารเพล ต่อมาพระสงฆ์ก็จะตั้งสายสัญญาณที่ใช้ชิงรอบ ๆ ร้านเปรตสำหรับประกอบพิธีสงฆ์ ซึ่งเป็นสัญญาณบอกให้ประชาชนที่มาร่วมงานได้เข้าแย่งสิ่งของต่าง ๆ ที่อยู่บนร้านเปรต เป็นอันเสร็จสิ้นกิจกรรมในวันแรกที่เรียกว่า วันรับเปรต หลังจากวันรับเปรตผ่านไป 15 วัน ก็จะถึงวันส่งเปรต โดยจะมีการจัดกิจกรรมเหมือนรับเปรต แต่จะมีการเทศนาธรรมโดยพระสงฆ์ด้วย 1 กัณฑ์ และข้าวของที่มีอยู่บนร้านเปรตในวันนี้จะไม่ได้นำเฉพาะขนมต่าง ๆ ตามความเชื่อที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่จะเน้นทางอาหารแห้งหรือวัตถุดิบที่จะไว้ให้พระสงฆ์สามารถเก็บไว้เป็นเสบียงช่วงเข้าพรรษา เช่น ข้าวสาร หัวหอม กระเทียม กะปิ พริกแห้ง เครื่องปรุงต่าง ๆ และยังมีข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นอีกด้วย เช่น เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ผ้าห่ม ร่ม เสื้อผืน ยารักษาโรค หรือเครื่องอุปโภคบริโภคอื่น ๆ ที่จัดหาตามกำลังศรัทธา แต่จะมีข้อสังเกตเรื่องคติความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งของที่นำมาทำบุญดังนี้

2.1 เป็นของที่มีประโยชน์ ต่อทั้งพระสงฆ์และประชาชนที่มาร่วมกิจกรรมในทุกเชื้อชาติศาสนา ดังจะเห็นได้จากเครื่องหีบ ที่เป็นของแห้งสามารถเก็บได้นาน บ้างก็เป็นเมล็ดพืชผลที่สามารถเก็บไว้เพาะพันธุ์ได้ ซึ่งถือว่าเมล็ดพันธุ์ที่ให้ผลผลิตมานี้ แะแข็งแรงมีคุณภาพหากเหลือจากถวายพระสงฆ์แล้ว สามารถนำเมล็ดพืชเหล่านั้นไปต่อเชื้อขยายพันธุ์ให้สำหรับครอบครัวที่ทำกรเพาะปลูกแล้วได้ผลผลิตไม่ค่อสู้ดีในปีนั้น เป็นการแบ่งปันผลผลิตและเป็นการอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นเมืองให้คงอยู่ต่อไปไม่มีหมด

2.2 เนื่องจากชาวบ้านบางครัวเรือนมีสมาชิกในครอบครัวไปแต่งงานข้ามศาสนา และมีการเข้ารับศาสนาอิสลาม แต่ต้องการจะมาร่วมงานทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับในศาสนาพุทธ อาหารที่จัดขึ้นในการทำบุญจะไม่ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกันที่นับถือศาสนาอื่นในสังคมชุมชน เช่น อาหารที่ถวายพระสงฆ์อาจเป็นอาหารพื้นเมืองของชาวมลายูดั้งเดิมในท้องถิ่น อาหารแห้งทำจากธัญพืช ขนมที่มีลักษณะแห้งจากแป้งต่าง ๆ หากเป็นของคาวก็จะไม่ใช่เนื้อสุกรที่เป็นข้อห้ามของศาสนาอิสลามที่เข้าร่วมกิจกรรม เพราะการทำบุญอยู่นอกเหนือกิจกรรมศาสนาพุทธ และจัดอยู่บนลานกิจกรรมที่ทางวัดจัดไว้ให้ ก็จะพบว่ามีคนจากเชื้อชาติศาสนาอื่น มาร่วมในกิจกรรมงานบุญนี้ เช่น ชาวไทยมุสลิมในระแวกใกล้เคียง ชาวไทยเชื้อสายจีนจากที่ต่าง ๆ และชาวพม่า ชาวกัมพูชา รวมไปถึงนักท่องเที่ยวที่มาร่วมในงาน

2.3 ความเชื่อที่เกี่ยวอาหารประกอบพิธีกรรมชิงเปรตวัดหน้าถ้ำมีคติความเชื่อคล้ายกับงานสารทเดือนสิบของภาคใต้ทั่วไปที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ต่างกันตรงที่ในกิจกรรมของการแย่งอาหารบนร้านเปรตวัดหน้าถ้ำนั้น พบว่ามีประชาชนจากหลากหลายศาสนา ทั้งลูกเด็กเล็กแดงที่เข้าร่วมกิจกรรมกันอย่างสนุกสนาน เพราะเป็นความเชื่อของคนในท้องถิ่นร่วมกันว่าสิ่งของต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งมงคล เมื่อนำอาหารที่ได้จากร้านเปรตมาแล้วก็นำมาผสมกับอาหารสัตว์เลี้ยงเพราะเชื่อว่าจะทำให้สัตว์เลี้ยงไม่เป็นโรคระบาด และให้ผลผลิตหรือออกลูกได้ตามต้องการ หรือบางบ้านก็จะนำไปผูกติดไว้กับต้นไม้ผลที่ให้ผลผลิตไม่ดี หรือตามความเชื่อว่าจะช่วยไล่ศัตรูพืชที่จะมารบกวนผลผลิตในปีนั้น บ้างก็นำไปหว่านในแปลงนา แปลงผักแทนปุ๋ย หรือเก็บไว้บูชาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข นอกจากของทำบุญที่เป็นเครื่องคาว หวาน ดังกล่าวมาแล้ว ยังพบเครื่องอุปโภคในการดำรงชีวิต เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์ต่าง ๆ หม้อ ไห เสื้อผ้า ผ้าห่ม ร่ม และอื่น ๆ ที่เป็นไปตามความเชื่อที่จะอุทิศให้กับเปรตและเป็นการแบ่งปันให้แก่ผู้ที่เดือดร้อนขัดสนอีกด้วย

3. เครื่องประกอบในขบวนแห่หมรับ กิจกรรมขบวนแห่หมรับนับเป็นกิจกรรมที่สำคัญและเป็นกิจกรรมนอกเหนือจากพิธีทางพุทธศาสนาเช่นกัน จึงทำให้เป็นความสนุกสนานที่เกิดจากการร่วมใจกันของคนในชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งโดยทั่วไปของงานทำบุญชิงเปรตในภาคใต้มีการจัดขบวนแห่แห่น้อย่างยิ่งใหญ่ไปตามท้องถนนระหว่างชุมชนไปจนถึงวัด แต่สำหรับงานชิงเปรตที่วัดหน้าถ้ำนั้น ไม่นิยมจัดเป็นขบวนแห่ในชุมชน แต่จะจัดเป็นขบวนเปรตแห่เพื่อให้เกิดความสนุกสนานกันเพียงภายในบริเวณที่ทางวัดจัดไว้ให้เพื่อไม่เป็นการรบกวนชาวบ้านจากเสียงที่เกิดจากขบวนแห่ เครื่องประกอบในขบวนแห่นอกจากหมรับ แล้วจะมีเด็ก ๆ และชาวบ้านร่วมกันแต่งกายแฟนซีเลียนแบบรูปร่างเปรตตามความเชื่อของแต่ละบุคคล ก่อให้เกิดความน่าเกรงขาม หรือทำให้เกิดความตลกขบขันต่อผู้พบเห็นได้ อุปกรณ์ที่นำมาประกอบก็จะนำมาจากอุปกรณ์ที่หาได้ในชีวิตเกษตรกรรมนำมาดัดแปลงทำเป็นอาวุธประดับขบวนแห่และจะมีการท้าวด้วยสีด้าทำท่าเต้นรำประกอบเสียงดนตรีพื้นเมืองตลอดกิจกรรมทำให้เกิดความครึกครื้นและผ่อนคลายภายในบริเวณลานกิจกรรม

รูปที่ 2 รูปการจัดเครื่องไหว้ตามบัวใส่กระดุกหรือนอกบริเวณพิธีสงฆ์เพื่อเป็นการเล่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย และ
เป็นทำบุญให้กับเปรตที่ไม่มีญาติหลังจากนั้นก็จะมีการแย่งสิ่งของบนร้านเปรตกันเพื่อนำไปอุปโลก บริโภคตามความเชื่อ
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

กิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์

เนื่องจากวัดหน้าถ้ำมีบริเวณวัดในส่วนที่มีแม่น้ำปาดตานี (สายเก่า) ไหลผ่านซึ่งมีทัศนียภาพที่สวยงาม ทำให้ทางชุมชนได้
ร่วมกันจัดกิจกรรมที่นอกเหนือไปจากกิจกรรมการแข่งของทำบุญบนร้านเปรต ซึ่งจะจัดในยามบ่ายของวันสงเปเรต โดยจัดให้มี
กิจกรรมการเล่นร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับคนที่มาร่วมงานที่มีทั้งข้าราชการ ตำรวจ ทหาร ที่ทำหน้าที่อยู่ในชุมชน รวมไปถึง
ชาวไทยต่างถิ่นที่มาเยือน และคนต่างด้าวประเทศเพื่อนบ้านที่มาอาศัยอยู่ในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทำให้บรรยากาศสนุกสนาน
และผ่อนคลาย แสดงดังรูปที่ 3 เพื่อเป็นการประสานความรักความสามัคคีระหว่างหมู่เหล่าสาขาต่าง ๆ ด้วยเกมส์การเล่น เช่น
การเล่นจับเปิดในแม่น้ำ หรือการแข่งขันชกมวยทะเล ที่ทำให้ดูน่าตื่นตื้นสนุกสนานแก่ผู้คนภายในงาน จึงทำให้วันสงเปเรตที่วัดหน้าถ้ำ
มีความแตกต่างไปจากงานทำบุญสารทอื่น ๆ ซึ่งเห็นได้จากภาพของความเป็นจริงของความสงบสุขในชุมชนพหุวัฒนธรรมที่
เป็นเอกลักษณ์ในเชิงประจักษ์ และสามารถพบเห็นได้จากการร่วมมือกันทำกิจกรรมทางประเพณีของคนชุมชนวัดหน้าถ้ำจังหวัดยะลา

รูปที่ 3 ภาพกิจกรรมการเล่นจับเปิดระหว่างคนที่อยู่ในชุมชนที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติศาสนา
ที่เข้าร่วมกิจกรรมทำให้บรรยากาศสนุกสนาน และผ่อนคลาย
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

แนวคิดในการสร้างสรรค์

จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์และทำการศึกษาข้อมูลด้านประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนพหุวัฒนธรรม
วัดหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา ในครั้งนี้ทำให้พบเห็นประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นเหมือนเครื่องช่วยสื่อสารและเชื่อมความเข้าใจในความแตกต่าง
ระหว่างของเชื้อชาติ และศาสนา ของคนในชุมชนในเรื่องคติความเชื่อที่มีความสอดคล้องกันกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตที่เป็นสังคม
เกษตรกรรมของคนในชุมชน ช่วงระยะเวลาของการจัดกิจกรรมที่มีความใกล้เคียงกันกับกิจกรรมงานทำบุญของศาสนาอื่น ๆ กล่าวคือ
อยู่ในช่วงเดือนกันยายน- ตุลาคม ซึ่งในช่วงนี้เป็นช่วงเวลาสำคัญของวันทำบุญในศาสนาอื่น ๆ อีกด้วยเช่น เทศกาลถือศีลกินเจของ
ชาวไทยเชื้อสายจีนหรือวันอารอเฟห์ คือวันที่ผู้ทำพิธีฮัจญ์เดินทางไปขอพรยังทุ่งอารอเฟห์ และถือศีลอด 1 วัน วันอาซูรอที่มี
พิธีกรรมคล้ายกับการกว่นข้าวกระยาสารทของชาวพุทธ โดยมีวัตถุประสงค์ของการทำบุญไม่แตกต่างไปจากการทำบุญสารท
เดือนสิบ หรือวันชิงเปรตของคนทางภาคใต้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้เกิดข้อสังเกตเห็นถึงสิ่งของวัตถุต่าง ๆ ที่อยู่ในพิธีกรรมและ

เป็นสัญลักษณ์ ที่ทำให้เกิดความเข้าใจในบริบทของความแตกต่างดังจะยกตัวอย่างของรูปทรงที่ได้มาจากปิ่นโต ที่มีหน้าที่เป็นภาชนะสำหรับอาหารใช้เพื่อไปร่วมในกิจกรรมงานบุญของแต่ละศาสนา ซึ่งจะพบเห็นได้ในทุก ๆ วัฒนธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรม นอกเหนือจากเพื่อการทำบุญในศาสนาดนแล้วยังเป็นสิ่งแสดงออกถึงการเอื้อเฟื้อ การแบ่งปันน้ำใจ แก่เพื่อนบ้านเรือนเคียงทำให้เกิดการปรับเข้าหากันด้วยประเพณี และส่งผลพลีให้เกิดความเข้มแข็งในความรัก ความสามัคคีของคนในชุมชนทุกภาคส่วนด้วยความยั่งยืน

อาหารที่มีปิ่นโตเป็นภาชนะใช้ในการใส่อาหาร สามารถพบได้ในกิจกรรมประเพณีการทำบุญและพิธีกรรมของทุกวัฒนธรรมในชุมชนสามจังหวัดชายแดนใต้และมีลักษณะรูปทรงของปิ่นโตที่แสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของในแต่ละวัฒนธรรมรูปทรงปิ่นโตมีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นสัญลักษณ์แทนการเอื้อเฟื้อแบ่งปันด้วยปัจจัยอาหาร หรือการตอบแทนด้วยความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและตอบแทนตัวแทนธรรมชาติที่ให้ผลผลิต รูปทรงของปิ่นโตมีหน้าที่เป็นภาชนะใส่อาหาร ไม่ทำให้รู้สึกน่ากลัวหรือมีความรู้สึกอันตรายต่อผู้พบเห็นและเป็นบริบทของความคล้ายคลึงที่แตกต่างทางทัศนศิลป์ที่ปรากฏ และพบเห็นได้จากกิจกรรมทางวัฒนธรรมของสังคมท้องถิ่น เช่น ภาพการนำปิ่นโตของคนในแต่ละศาสนาไปร่วมกันทำบุญตามเทศกาลงานบุญ แสดงดังรูปที่ 4

รูปที่ 4 อาหารที่มีปิ่นโตเป็นภาชนะใช้ในการใส่อาหาร สามารถพบได้ในกิจกรรมประเพณีการทำบุญ และพิธีกรรมของทุกวัฒนธรรมในชุมชนสามจังหวัดชายแดนใต้
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

วัตถุประสงค์ของงานสร้างสรรค์

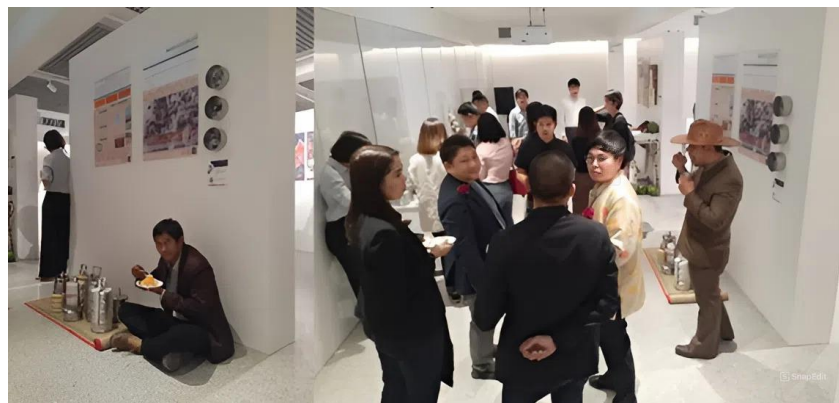
แรงบันดาลใจที่ได้จากการศึกษาพื้นที่ที่สังเกตและรวบรวมข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นพิธีกรรม และกิจกรรมร่วมของคนในชุมชนพหุวัฒนธรรมบ้านหน้าถ้ำ (จังหวัดยะลา) จากประเพณีชิงเปรตในฐานะสื่อกลางทางวัฒนธรรมที่สะท้อนสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม และเพื่อวัตถุประสงค์ในการเป็นข้อมูลประเพณีสู่การสร้างสรรคงานศิลปะร่วมสมัยเพื่อสะท้อนแนวคิดและค่านิยมของชุมชน โดยได้มีการนำเสนอด้วยรูปแบบศิลปะการจัดวางร่วมแสดงงานศิลปะ ณ หอศิลป์นักออกแบบ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดกรุงเทพมหานคร ฯ ระหว่างวันที่ 15 – 19 พฤศจิกายน 2562 ภายใต้ชื่อว่า วัฒนธรรมออกแบบได้ (Reshaping Culture) เพื่อเป็นการเผยแพร่แนวความคิดเรื่อง ความเป็นจริงของความสงบสุขในด้านต่าง ๆ จากความสามัคคีที่พบเห็นได้ในประเพณีของคนในชุมชนพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนใต้โดยเฉพาะจากแหล่งศึกษา ชุมชนบ้านหน้าถ้ำจังหวัดยะลาต่อผู้ชมชาวไทยและชาวต่างชาติในระดับสากล รูปโปสเตอร์งานแสดงศิลปะและภาพประกอบเพื่อนำเสนอแนวความคิดในการสร้างสรรค์จากแรงบันดาลใจที่ได้จากภาพสันติสุขในประเพณีชิงเปรตวัดหน้าถ้ำจังหวัดยะลา (Reshaping Culture) แสดงดังรูปที่ 5

รูปที่ 5 รูปโปสเตอร์งานแสดงศิลปะและภาพประกอบเพื่อนำเสนอแนวความคิดในการสร้างสรรค์จากแรงบันดาลใจที่ได้จากภาพสันติสุข
ในประเพณีชิงเปรตวัดหน้าถ้ำจังหวัดยะลา (Reshaping Culture)

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

จากผลการแสดงงานในเชิงสร้างสรรค์ด้วยรูปแบบงานศิลปะแบบร่วมสมัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลผลสำรวจจากผู้เข้าชมงานแสดงด้วยการทำแบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจด้วยสมุดเยี่ยมชมงาน มีการบันทึกภาพ และคลิปวิดีโอ และจากผลของการสำรวจพบว่าผู้เข้าชมเป็นจำนวนมากที่ให้การชื่นชมในแนวคิดที่เป็นมุมมองทางสุนทรียศาสตร์จากข้อมูลการสังเกต ศึกษาจากองค์ประกอบของประเพณีในชุมชนพหุวัฒนธรรมครั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความเข้าใจของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม อันเป็นพื้นฐานที่ดีต่อการพัฒนาชาติไทย โดยมีการการทดลองจัดวางด้วยวัตถุจริงด้วยรูปแบบศิลปะจัดวางจากวัตถุที่เป็นภาชนะใช้สอยจากปิ่นโต ซึ่งให้ความหมายในมุมมองนามธรรมเรื่องความเป็นจริงของการอยู่ร่วมกันจากการแบ่งปัน ด้วยสื่อกลางจากปัจจัยอาหารที่แฝงอยู่ในกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยการแสดงงานที่เกิดขึ้น ณ หอศิลป์นักออกแบบ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ระหว่างวันที่ 15 – 19 พฤศจิกายน 2562 โดยเป็นการจำลองเหตุการณ์เพื่อการมีส่วนร่วมของผู้คนที่มาร่วมในวันพิธีเปิดงานศิลปะ แสดงดังรูปที่ 6

รูปที่ 6 การทดลองจัดวางด้วยวัตถุจริงด้วยรูปแบบศิลปะจัดวางจากวัตถุที่เป็นภาชนะใช้สอยจากปิ่นโต
ณ หอศิลป์นักออกแบบ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ระหว่างวันที่ 15 – 19 พฤศจิกายน 2562
โดยเป็นการจำลองเหตุการณ์เพื่อการมีส่วนร่วมของผู้คนที่มาร่วมในวันพิธีเปิดงานศิลปะ

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

วัฒนธรรมประเพณีที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นมีความงดงามที่โดดเด่น และมีหน้าที่ช่วยเป็นสันตนาการในสังคมมนุษย์ แทรกคติความเชื่อ และปรัชญา ให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างราบรื่น ควบคู่ไปกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสังคม ซึ่งจากการศึกษาและปฏิบัติงานสร้างสรรค์พบว่า ปัจจัยของการเกิดองค์ประกอบทางประเพณีชิงเปรตในพหุวัฒนธรรมชุมชนบ้านหน้าถ้ำนี้มี 3 ประการ คือ 1) การร่วมมือร่วมใจกันของภาคประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนทุกหมู่เหล่า 2) พื้นที่ที่เป็นพื้นที่สาธารณะอาจจะเป็นส่วนที่อยู่ภายในวัดแต่จัดแยกสำหรับการจัดกิจกรรมที่อยู่นอกเหนือศาสนา แต่ใช้คตินิยมร่วมกันในรูปแบบความเชื่อท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่สันติสุขภายในชุมชน 3) กิจกรรมทางประเพณี เป็นกิจกรรมที่มีวิวัฒนาการ มีการปรับเปลี่ยนใช้ให้เหมาะสมกับบริบทในแต่ละยุคสมัยมาแต่โบราณ เพื่อให้เป็นตัวช่วยเชื่อมความสัมพันธ์กันระหว่างคนในชุมชนโดยปราศจาก

ความขัดแย้งใด ๆ และจากการศึกษาทำการวิเคราะห์ จึงทำให้ทราบว่าประเพณีซึ่งแปรตัวหน้าถ้าจังหวัดยะลานั้นยังสามารถส่งผลกระทบต่อสังคมชาติไทยมี 2 ด้าน คือ 1) ด้านประเพณี ในฐานะของความเป็นประเทศที่มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จะทำให้ชาวบ้านได้มีการอุปถัมภ์พระภิกษุสามเณรและช่วยส่งเสริมพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งให้ได้เป็นสิ่งที่ถือปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องสืบไป 2) ด้านสังคม เป็นเครื่องมือควบคุมทางสังคมโดยการยกเรื่องอบายภูมิมานำเสนอให้คนในสังคมได้รับรู้ ช่วยส่งเสริมให้สังคมมีความเจริญมั่นคง สร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสถาบันครอบครัวและสังคมให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกันบนพื้นฐานความแตกต่างของเชื้อชาติศาสนา และก่อให้เกิดสันติสุขแก่สังคมโดยรวมในชุมชนและช่วยเป็นตัวอย่างในการที่จะทำให้อันถึงภาพสะท้อนของความสันติสุขในชุมชนบ้านหน้าถ้ำและชุมชนพหุวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้ในโอกาสต่อไป ด้านผลงานศิลปะที่สะท้อนภาพความเป็นจริงเรื่องของภาพความสันติสุขในพื้นที่พหุวัฒนธรรมโดยถูกถ่ายทอดด้วยรูปแบบ ศิลปะจัดวางนั้นเป็นการนำเสนอเรื่องความร่วมมือร่วมใจของผู้เข้าชมเป็นข้อเสนอแนะทางสังคมให้ล่วงรู้และตระหนักถึงความสำคัญในความเป็นจริงของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรมชาวยะลาและจังหวัดใกล้เคียง ในเรื่องการส่งเสริมให้ชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นจัดกิจกรรมประเพณีร่วมกันอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน มีการสนับสนุนการนำองค์ความรู้และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปประยุกต์ใช้ในงานศิลปะและการศึกษาของเยาวชนซึ่งสามารถใช้ประเพณีนี้เป็นเครื่องมือสร้างความเข้าใจ และลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนา และเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีเพื่อสืบทอดให้คนรุ่นใหม่ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และเพื่อเป็นการยกระดับคติ ภูมิปัญญา ที่เป็นสิ่งร่วมของคนในท้องถิ่นที่ได้ถือปฏิบัติมาช้านานให้ได้เป็นสิ่งดำรงอยู่คู่สังคมชุมชน และสังคมประเทศไทยสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. ชีวิตไทยชุด สมบัติตา ยาย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2538: 16.
- [2] เจริญ ตันมหาพารณ. แลประเพณีชายเล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. 2541: 79
- [3] ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. จังหวัดของเรา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. 2534: 129
- [4] จำรูญ เด่น และคณะ. เล่าขานตำนานใต้. นครปฐม: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี. 2550: 82
- [5] ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. ประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น. 2545: 333